

28. ŘÍJEN

V letošním roce si připomínáme jedno z nejvýznamnějších výročí v naší historii - 80 let od vyhlášení československé státní samostatnosti 28. října 1918. Zprávy o vzniku československého státu pronikaly do Polné nejrozličnějšími způsoby. Podle vzpomínky místní rodačky K. Tesařové, zaznamenané v dochovaném strojopise "Velký den", s ní jako první přišli vojákové, kteří ji zaslechli ve vlaku. Vzápětí došel na stanici místní dráhy telegram ministra Zahradníka. Tuto již zaručenou úřední zprávu "hlasem rozechvělým slzami radosti diktoval přednosta Bílek na poště". Na večerní manifestaci projevil obyvatelé města svoji radost ze vzniku samostatného státního útvaru. Objevovaly se první národní prapory a samozřejmě se zpívalo. K oficiálnímu vyhlášení samostatnosti došlo 29. října. Z oken radnice oznámil tuto zprávu radní Augustin Sedlák. Shromáždění občané pak symbolicky spálili rakouskou vlajku a odstraňovali znaky monarchie, jak onen den zaznamenal kronikář v *Pamětní knize města Polné*.

Při vzpomínce na tento významný den se zastavme u pomníku padlým v parčíku na Husově náměstí. Napočítáme zde 256 jmen občanů z Polné a blízkého okolí, kteří se stali oběťmi první světové války v různých končinách Evropy. Války, ze které po staletích národnostního útlatku vzešla samostatnost českého a slovenského národa v podobě nového státu na mapě Evropy - Československa. Kolik rodin asi postihly válečné události, když více než 10 % zdejších občanů mužského pohlaví našlo smrt na bojištích. Mnozí další se vraceli z války zranění a nemocní. Matky ztratily své syny, děti otce, ženy své muže. Branci se z rodné Polné v průběhu

války ocitli v Haliči, Polsku, Ukrajině, v Rusku, Srbsku, Albánii, Rumunsku, daleko na Sibiři, ale i ve Francii, Itálii, kde měli bojovat "za císaře pána a jeho rodinu".

Polenští vojáci ponejvíce sloužili u 21. pěšího pluku v uherském Egeru (Jágru) a u 12. střeleckého pluku ve Velké Kaniži. Do těchto měst se ke "kádru" také vraceli vojáci propuštění z nemocnic po vyléčení zranění z ruské fronty a později i z italského bojiště. Za své umístění v dnešním Maďarsku vděčili nespolehlivosti českých pluků, když od prosince 1914 pokračovaly nepokoje při odjezdu českých pochodových praporů na frontu v Praze, Jičíně i Čáslavi. Proto i branci z Polné místo do sídla 12. střeleckého pluku v nedaleké Čáslavi nastupovali od roku 1915 až do Velké Kaniže. V Egeru a Kaniži prý bylo v tuto dobu více Polenských než na pustých ulicích jejich rodného města. Zde také pro ty, kteří válečné útrapy přežili, válka skončila; zde je zastihlo i vyhlášení státní samostatnosti. Na 28. říjen ve Velké Kaniži u kádru pluku a v rekonvalescenčním oddělení umístěném ve staré cihelně za městem vzpomínal v dopise poslaném MUDr. K. Tureckému účastník těchto událostí R. Piša.

S plným zněním dopisu se mohou zájemci seznámit ve sborníku POLENSKO č. 5 z roku 1938, ve kterém je mimo jiné uvedeno: "Až třetí den jsme se dověděli, že jsme tu hanebnou rakouskou vládu pohřbili a neumíte si představit tu radost, se kterou jsme tu zvěst přijali ..." Přímý účastník vypravuje o tom, jak 1918 přísahal věrnost mladému státu a také o strastiplné cestě z "Maďarie" přes Šoproň a Vídeň do Čáslavi. S humorem se zmiňuje o prvním českém rozkazu;

překvapený rakouský velitel pluku řečený "dědek" plakal nad svým osudem, začal hned balit kufry a druhý den s "bábou" odcestoval směrem na Innsbruck.

Místo a úctu v našich myslích si zaslouží českoslovenští legionáři. Občané, kteří na výzvu představitelů zahraničního odboje v čele s prof. Masarykem vstoupili do čs. zahraniční armády, aby se zbrani v ruce bojovali za naši národní samostatnost na frontách v Rusku, ve Francii, Itálii.

Připomeňme si alespoň ve stručnosti, jak tato armáda vznikala. Československý zahraniční odboj začínal zcela živelně. Vytvořila se jednotlivá centra z Čechů a Slováků žijících v zahraničí bez vzájemného propojení a organizace; krajanské spolky se mezi sebou hašteřily. V USA přitom žilo v roce 1910 téměř 500 tisíc Čechů a 280 tisíc Slováků, v Rusku bylo v té době 60 až 100 tisíc našich občanů. Prvních 300 českých dobrovolníků bylo odvedeno již 28. 8. 1914 v Paříži. Výcvik prodělali jako příslušníci cizinecké legie. V říjnu již tato později proslavená rota "Nazdar" přisahal a od listopadu se zapojila do frontového koloběhu nedaleko Remeše. Zatímco rota prolévala krev na frontě, krajanské spolky se stále ještě hašteřily.

Osobností s potřebnou morální a politickou autoritou, které se podařilo stmelit zahraniční odboj, se stal profesor Masaryk, který od prosince 1914 působil v zahraničí. Zásadní obrat nastal, když při příležitosti 500. výročí Husovy smrti veřejně vystoupil v Ženevě a dal hnutí zahraničnických Čechů pevný cíl:

"Doufáme, že tato veliká světová válka také povede náš národ ke svobodě a že podle programu všech českých stran dožijeme se české samostatnosti, podle slov Palackého - že jsme byli před

Rakouskem a budeme i po něm, a bude-li třeba - a bude třeba - bez něho."

V listopadu 1915 vyšlo prohlášení Českého komitétu zahraničního, který byl až do léta 1916, kdy vznikla Národní rada československá (NČR), reprezentačním orgánem čs. zahraničního odboje, v němž byla Masarykova autorita nesporná.

V průběhu dalších let se podařilo prof. Masarykovi, dr. E. Benešovi a M. R. Štefáníkovi, po náročných jednáních s vládami dohodovalých mocností, vytvořit na jejich územích čs. vojenské jednotky - legie; z Čechů a Slováků žijících v zahraničí a zejména z vojáků (i celých pluků), kteří po příjezdu na frontu přecházeli dobrovolně do zajetí. Značné úsilí si vyžádalo vytváření čs. jednotek v Rusku, kde zasáhla do zahraničního odboje socialistická revoluce. Osobně se zde na jejich vytvoření angažoval prof. Masaryk. Do konce války se podařilo představitelům čs. zahraničního odboje vybudovat sedmdesátitisícovou armádu. Nechyběli v ní ani občané z Polné a okolí. V publikaci B. Rérycha *Rodáci a obyvatelé města Polné* je jejich jmenný seznam. V legiích jich působilo 70, z nich 54 v korpusech ruských, 14 v italských a 2 ve francouzských. Autor výše citované publikace uvádí dalších 54 příslušníků legií z nedalekého okolí: z Arnolce 1, Brzko-va 2, Dobroutova 5, Hrbova 1, Chroustova 3, Jamného 5, Janovic 4, Poděšína 3, Rudolce 2, Rybného 1, Sirákova 2, Staje 3, Šicndorfu 8, Bahenných Věžnic 2. Na fotografii z r. 1927 napočítáme 32 polenských legionářů v uniformách i v civilu.

Nejvíce polenských občanů se ocitlo v ukrajinských městech Pirjatin a Borispol, kde se formovaly 6. a 7. legionářský pluk. Na život u 6. pluku tzv. Hanáckého, kde sloužilo pět polenských (u 7. pluku J. Dobrovolný) a na bojové nasazení

u největšího železničního uzlu na Ukrajině Bachmače vzpomíná přímý účastník těchto událostí Alois Holzmann ve sborníku POLENSKO č. 3 z roku 1938. Dočteme se zde o pěkném přivítání obyvateli Pirjatinu, které chránili před dravými a hrabivými hordami bolševických vojsk, které na rozhraní let 1917/1918 utíkaly z fronty domů. Ale i naši vojákové přes přísný zákaz kradli na polích melouny a pro konečně na přilepšenou pohanku. Jinak žili běžným vojenským životem, cvičili, pochodovali, chodili "na zařátí" (zaměstnání), jak už říkali "po ruský", zpívali české písničky. Přicházeli noví a noví bratři a učili se francouzsky - věděli již o své cestě do Francie. V roce 1918 došlo i na naše legionáře. Začátkem března přišel rozkaz "vagonírovat" a 4. března čtyři tisíce bratří opouštělo Pirjatin, nevěděli kam jedou, lákala je cesta do Francie mezi pořádné vojáky. Rozvědka na lokomotivě a ve dvou vagonech dojela až do Bachmače, již opuštěné "hajdamáky" tj. ukrajinskými vojáky. Bolševici, kteří zde ještě zůstali, naším předali stanici a odjeli. Českými pluky obsazenou Bachmač bránili legionáři proti Němcům až do 14. března. A. Holzmann popisuje jejich boj v okolí stanic Česnokovka a Doč v ukrajinském blátě, vypravuje o hladu a žízni, protože Němci před ústupem všechno odvezli. V Bachmači se legionářům podařilo zadržet 27 lokomotiv a 800 vagonů. 14. března opouštěl prapor bratra Holzmann jako poslední Bachmač. Nikdo je již nemohl vystřídat, přijít na pomoc. Zůstali tam až do odjezdu sami. Všechno vydrželi a nápor Němců znovu odrazili. Teprve několik verst za stanicí si začali uvědomovat skutečnost právě prožitého pekla. "Kdyby Němci Bachmač obsadili, byl by další transport čs. vojsk na východ znesnadněn, ne-li přímo znemožněn. Obrana tohoto železničního uzlu

se stala klíčovou podmínkou evakuace z Ukrajiny. Po několikadenních úspěšných bojích, zejména 6. a 7. pluku, odjela v noci 14. března poslední ze šedesáti vlakových souprav - ešalonů - s československými legionáři směrem k Penze" (M. Honzík: *Legionáři*, str. 85 v publikaci vydané v r. 1990). Čekala je dlouhá a nesnadná cesta rozlehlou zemí po transsibiřské magistrále do Vladivostoku, než se zde 2. září 1920 nalodil poslední z 56 000 vojáků na cestu kolem světa do vlasti. Proč? Do válečných událostí zasáhla říjnová revoluce, bolševický separátní mír s Německem, východní fronta se sesypala, s Ruskem se přestalo již dále počítat a podle brest-litevské dohody nesměly být na ruském území ozbrojené jednotky nepřátelské Německu a Rakousku, a tedy ani legie.

Menší počet legionářů bojoval na západní frontě ve Francii a v Itálii na známé Piavě, ale i odtud se vraceli domů až v roce 1919.

Ani občané v zázemí to neměli snadné. Muži byli na frontách, ženy, děti, staří lidé museli nahrazovat chybějící pracovní síly a jako v každé válce trpěli nedostatkem potravin a jiných životních potřeb.

Na památku vojáků bojujících v legiích byly na pomniku padlým v 1. světové válce reliéfy hlav tří legionářů. Základní kámen pomniku byl položen 28. 10. 1928 a pomník byl odhalen v roce 1931. Neuplynulo ani deset let a v roce 1940 byly reliéfy na příkaz německých okupantů odstraněny a v muzeu byla zlikvidována expozice věnovaná čs. legiím. Legionáři upadli v nemilost, byli diskriminováni, pronásledováni. Nebylo jim zapomenuto, že se v době války postavili do řad těch, kteří bojovali za svobodu českého národa a za

demokracii. Vděčnosti se nedočkali ani po "vítězném únoru".

Druhá světová válka připsala na pomník jména těch, kterým nebylo umožněno se bránit se zbraní v ruce - spoluobčanů umučených v nacistických koncentračních táborech, kde se stala obětí holocaustu i celá místní židovská komunita, a občanů,

kteří zahynuli při totálním nasazení mimo svůj domov.

Při příležitosti 80. výročí vyhlášení státní samostatnosti bychom mimo kladení věnců měli intenzivněji než kdy jindy vnímat tento světlý bod našich dějin, za který bojovali a umírali ti nejlepší z našeho národa.

Použitá literatura:

Kolektiv: *Polná 1242 - 1992*

B. Rérych: *Rodáci a obyvatelé města Polné*

M. Honzík: *Legionáři*

K. Pichlík: *Bez legend*

Polensko: č. 3/1938 a č. 5/1938

Z polenských legionářů již pochopitelně žádný nežije. V Polné i jinde žijí ještě jejich děti a vnuci, kteří by mohli Klubu za historickou Polnou poskytnout písemnosti nebo informace z vyprávění svých blízkých - bývalých příslušníků legií.

Václav Merunka

DOBRONÍN

Několika poznámkami chci reagovat na článek W. Kuby v 1. čísle letošního PO-LENSKA k historii Německého Šicndorfu (dále N.Š.) a na základě hodnověrných historických dokumentů vyvrátit některé tradované omyly a nepřesnosti.

W. Kuba přeložil z díla dr. Altrichtera *Dörferbuch der iglauer Sprachinsel* pasáž o N.Š. To v podstatě učinil i K. Votruba v brožurě *Osmdesát pět let sklárny v Dobroníně u Jihlavy* z r. 1961. Především je nutno konstatovat, že dr. Altrichter neznal dobře česky, neboť na jiných místech své rozsáhlé práce komolí některá ryze česká a s jednoznačným významem nám srozumitelná jména, a také neznal některé publikace, které se historii N.Š. aspoň minimálně věnují.

Teoreticky však mohl znát Augusta Sedláčka *Místopisný slovník historický*

Království českého vydaný v roce 1908. Tam na str. 862 Sedláček zmiňuje N.Š. jako "ves u Polné, někdy s tvrzí, na níž seděl 1483 Zich Kobík z Opatova. Syn jeho Jan prodal 1512 N.Š. Hynkovi Bočkovi z Kunštátu k Polné." Toto sdělení doplňuje Sedláček i v monumentálním díle *Hrady, zámky a tvrze Království českého* v díle 12. na str. 171, že Zich Kobík žil ještě v r. 1505 a své zjištění dokládá odkazem na archivní prameny. Současně upozorňuje na častou záměnu N.Š. za Český Šicndorf, který r. 1499 byl také připojen k Polné. Nemůže nás překvapit větší vzdálenost Českého Šicndorfu od Polné, když i A. Sedláček za tvrz v okolí Polné počítá i značně vzdálený Krucemburk, Sobiňov i Jitkov. Naprosto nerealné tvrzení Altrichtera je o svobodném pánu Schützovi z Drahenic. I tuto osobu zná spolehlivý

archivář A. Sedláček a ve zmíněném *Mís-topisném slovníku* na str. 162 píše k heslu Drahenice mimo jiné toto: "Roku 1400 držel Drahenice Jan, předeek Šicův z Drahenic, jehož synové byli Jan a Albrecht 1454".

V otázce, jak a kdy dostal N.Š. své jméno, se s A. Sedláčkem shoduje i důležitá práce A. Profouse a J. Svobody: *Místní jména v Čechách*. Toto celoživotní a pečlivé dílo zjišťuje, že r. 1483 žil Zich z Opatova a na Šicendorphu. Cituje Sedláčka z Archivu mus.: "1485 připsali jsme Zicha z Šicendorfu" (Archiv Č.9/401). "1497 prosili jsme Zicha Kobika z Opatova a na Šicendorfě", tamtéž str. 429. Roku 1547 a 1597 je N.Š. jmenován vedle Českého Šicendorfu. 1654 je N.Š. nazýván Ssyczendorf. Tak se o něm zmiňuje i Schaller v 16sazkovém díle *Topographie des Königreichs Böhmen*. Z toho se dá vyvodit, že v prvním členu tohoto místního jména je středohornoněmecký "schütze" - střelec, sagittarius (český překlad tohoto latinského slova značí střelec šípy a lukem ozbrojený, lučištník, jízdní lučištník, souhvězdí Střelec). Roku 1365 je doložen Nicolaum Schüenzen (V. Tomek: *Dějepis města Prahy* str. 74 č. 230. Celé německé jméno tedy znamenalo "střelcová nebo Střelcova ves". Latinské slovo villa (sagitarii) v souvislosti s Č. Šicendorfem v českém překladu znamená stavení stojící mimo městské hradby, venkovský statek, dvůr, dvorec, v jiném případě vesnice, osada, venkovské město.

Za jeden z nejdůležitějších středověkých pramenů k vnitřním osudům N.Š. pokládám berní rulu z r. 1664. Ta obsahuje jeden z mála dokladů o ekonomickém stavu obce a osídlení. V seznamu usedlých rolníků jmenuje Martina Matla s poznámkou, že "shořeli". Dalším rolníkem

je Matěj Rychtář, Urban Newwürd, nově usedlým rolníkem je Ondřej Pulcer s poznámkou "shořel", Martin Jaroš s poznámkou "vyhořel 1656 v pátek před sv. Martinem", Václav Hegl též "shořeli", Ondřej Šhlusuth. Jako "rolnický grunt pustý" jsou jmenovány Fišerovský, Dvořákovský, Sedlákovský s poznámkou, že jejich pole budou osévat jiní. Dále jako chalupníci jsou jmenováni Tomáš Mlynář a Jiřík Čejka, oba mlynáři s vlastním mlýnem o jednom kole a pile. Jako celková charakteristika je uvedeno, že "v tyto vesnici chudí, mizerní lidé jsou, takže od toho jihlavského obležení až posavad vzniknouti nemohou, půda písčitá, škrobovitá a neúrodná".

Pouze pro srovnání je třeba uvést, že berní rula u vsi Dobronín jmenuje pouze 4 rolníky - Jiříka Tušara, Martina Konzbulu, Šimona Klementa a Ondřeje Marcuse.

Z údajů v této berní rule lze konstatovat, že N.Š. v době nedlouho po hrůzách třicetileté války byl vypleněnou velkou obcí s převažujícím českým živlem. Jméno Pulcer - dnes Polzer - se tu často vyskytuje dodnes, ač mnoho Polzerů bylo odsunuto po r. 1945. Shodná je také existence dvou mlýnů - dnes Cubertův s pilou, Klusáčkův u zrušeného rybníka jménem Chudý v blízkosti dráhy do Polné.

Těchto několik archivních dokladů - spolu s prokazatelnými historickými údaji z doby, kdy N.Š. byl součástí města Polné a zřejmě prožíval a sdílel všechny osudy tohoto města - nedalo jistě odpovědět na vše, co se v N.Š. v dávné historii událo. Jako malá vesnice byl N.Š. vždy stranou historie, až do počátku tohoto století není známo žádné jeho vyobrazení. Snad lze předpokládat, že byl založen v jisté souvislosti s německou kolonizací okolí Jihlavy a s nálezem stříbra ve 13. století.

Snad byl i předsunutou hůdkou na obranu Polné. Ostatně i dr. Altrichter se nedopátral mnoha ověřených dokumentů a spíše se nechal unést ústní tradicí a "údajnými" vzpomínkami německých pamětníků cca před sto lety, což je ovšem pro historii málo průkazné.

Ale vraťme se k novější historii N.Š. Po zrušení roboty nastává pohyb obyvatelstva a v N.Š. po zavedení železniční tratě a výstavbě sklárny rychle přibývá hlavně českých obyvatel. Do té doby se N.Š. rozprostíral hlavně v uličce okolo bývalé české školy a v okolí tvrze. Za bývalou tvrz lze ve velmi kopcovitém a ohraničeném terénu bez pochyby označit vyvýšený terén nad dnešní silnicí směrem do Polné. I když při zavádění tratě do Polné bylo přemístěno mnoho zeminy, bylo nutné zavést hluboké příkopy (navážkou ze sklárny) a jinde prokopat vysoký kopec, je základní dispozice N.Š. uvnitř obce nezměněná. Bývalou tvrz tvořící cca 70 m přírodou vytvořeného náspu ve svahu

směrem od Štoků a přibližně stejně dlouhá rovina od severu k jihu - dnes jsou to hospodářská stavení u Šlosniklů, Nováků a Merunků, když dvě krajní stavení jsou nejstarší a Merunkovo rozsahem největší a stavebně nejstarší. Stavení naší rodiny (stavení sousedů jsem nezkoumal) obsahuje prvky, které ukazují na stavbu asi z 18. století (kulatý tzv. ruský komín, dvou-lodní tzv. německá stáj a především sklep vytesaný ve skále). Snad lze usoudit, že stavení byla nad zemí zlikvidována, ale sklep se zachoval - o jiném takovém sklepu v N.Š. nevím. Sklep rozhodně není pozůstatkem dolování, protože je veden do hloubky cca 1 m pod terén, původní délka je asi 6 m a do rozměru dnešního stavení je asi 2 m vyzděn cihlami. Domnívám se, že tento sklep lze datovat do 16. století (v případě mýlky se rád nechám poučit), a že je jednou z mála dochovaných památek středověké doby v N.Š. Aspoň dosud se mi nepodařilo jinou památku zjistit, pokud se zachovala.

Použitá literatura:

A. Altrichter: *Dörferbuch der Iglauer Sprachinsel*

Berní rula - součást písemné práce uložené v Husově knihovně v Polné

A. Sedláček: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, sv. 12

A. Sedláček: *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha 1908

A. Profous - J. Svoboda: *Místní jména v Čechách*, Praha 1957

Walter Kuba

TŘI GENERACE OCHOTNÍKŮ V DOBRONÍNĚ

Ochotnické divadlo v Dobroníně z pochopitelných důvodů nemá tak dlouhou a bohatou tradici jako v Polné. Současný Dobronín vznikl ze dvou obcí, původního Dobronína a Německého Šicndorfu, v obou obcích s českými i německými obyvateli. Již sama tato skutečnost hrála svou roli. Ani v jedné z obou obcí neexistoval ochotnický soubor, který by hrál

pravidelně. Občas tu samozřejmě Češi i Němci uspořádali divadelní představení, ochotnická činnost však byla pouze živelná.

Před druhou světovou válkou hráli čeští ochotníci svá představení na malém jevišti v hostinci U Šlosniklů, kde se promítaly i první němé filmy. Němci pro svou kulturní činnost a tedy i pro ochotnické divadlo

používali hostinec U Polzerů, který byl v místech dnešní budovy auto-moto klubu.

O českém divadle před druhou světovou válkou jsem se od pamětníků dozvěděl, že hlavními propagátory byli pánové Choutka a Schránil. Ti většinu her režírovali, ale i sami hráli - pan Schránil prý dokonce velmi dobře. A jak bylo v té době většinou na vesnici zvykem, ochotníci vystupovali pod hlavičkou některé místní tělovýchovné jednoty. V Německém Šicndorfu to byla DTJ (Dělnická tělovýchovná jednota), pro kterou ochotnické divadlo znamenalo nejen kulturní činnost, ale i zdroj příjmů. Hrála se *Maryša*, *Lucerna*, *Strakonický dudák*, tedy hry, které se v té době u ochotníků těšily velké oblibě. Co hráli Němci, se mi u pamětníků přesně zjistit nepodařilo, údajně to byly jednoaktovky *Císařovy nové šaty* a *Zlá žena*. Možné to je, neboť tyto hry nechyběly v repertoáru německého ochotnického divadla ani později, v době války.

V roce 1945, kdy válka skončila, se čeští ochotníci přestěhovali do Dělnického domu, někdejšího hostince U Polzerů, kde měli po všech stránkách lepší podmínky než U Šlosníků. Prvním představením, které se na novém působišti hrálo, byl *Podskalák* s hudbou Karla Hašlera, a poprvé zde našel uplatnění orchestr Ládi Pospíšila. To bylo 30. srpna 1949. Hrálo se pod hlavičkou ČSM.

K zásadnímu obratu došlo v Dobroníně začátkem padesátých let. V té době jsem se sem přestěhoval za práci a kromě sportu mne zajímalo právě ochotnické divadlo. Podařilo se mi mezi aktivními sportovci najít dost nadšenců a vytvořit první partu ochotníků. Začali jsme hrát ještě na starém jevišti v Dělnickém domě. Jeviště však již nevyhovovalo, a bylo proto rozhodnuto odbourat starý trakt Dělnického

domu a postavit nové moderní jeviště o rozměrech 10 x 10 m. Nové jeviště bylo také vybaveno potřebným zázemím, mělo prostorné šatny zvlášť pro muže i ženy, WC, úložný prostor pro kulisy a dokonce orchestřiště, do kterého se vešlo 14 hudebníků. Brigádnicky bylo tenkrát očištěno několik tisíc cihel, které se na stavbu použily, veškeré vnitřní vybavení jeviště zajistilo Výstavnictví z Prahy. Škoda, že část tohoto technického vybavení (opona, tahy, světla, rozvaděč s reostatem a další) nebyla přestěhována do současného kulturního domu, kde toto technické vybavení dodnes chybí. Nemalou zásluhu na postavení nového jeviště měly Dobronínské sklárny, jmenovitě tehdejší ZV ROH s předsedou F. Noskem. Aby podpora ROH mohla být legalizována, musel být založen tzv. Rudý koutek (odnož ROH pro kulturně-společenskou činnost), předsedou se stal Rosfa Šimáček.

Okruh zájemců o ochotnické divadlo se dařilo rychle rozšířit, koncem padesátých let již čítal přes třicet lidí. Vedle starších a zkušených (Ladislav Šťastný, Věra Hartová, Dalibora Hodačová, Božena Kučirková) se v souboru objevilo mnoho mladých lidí, kteří se brzo stali platnými členy. Vydatnou pomocí byl o divadelních prázdninách místní rodák Karel Cubert, tehdy člen jihočeského divadla v Českých Budějovicích, který nejenže některé hry režíroval, ale i sám v nich hrál.

Co se hrávalo? Jaroslava Kvapila *Oblaka*, Jiráskova *Lucerna*, Moliérův *Chudák manžel*, Andersenova pohádka pro děti *Sněhová královna*, Duha Wandy Wasilevské, Štolbova hra *Na letním bytě*, Stroupežnického *Václav Hrobčický z Hrobčic*, Zvíkovský *rarášek*, *Paní mincmistrová*, Alexandrovova opereta *Svatba v Malinově*, *Talisman* J. N. Nestroye. Tato hra

měla dvanáct repríz a vidělo ji přes dva a půl tisíce diváků. Hostovali jsme v Petrkově, Lipě, Mirovce, ve Šlapanově, v Dolní Krupě, Habrech (zde ji zhlédlo pět set diváků), byli jsme v Lučici, ve Věži. Velmi dobrá spolupráce byla zejména s Petrkovem a Mirovkou, jejichž ochotníci pak hostovali v Dobroníně.

Největšího soutěžního úspěchu dosáhla Kvapilova *Oblaka*, vyhráli jsme okresní kolo v Havlíčkově Brodě v roce 1953. Největší divácký úspěch měl Nestroyův *Talisman*.

Po delší odmlce, která následovala po zbourání jeviště v Dělnickém domě, převzal štafetu v květnu 1993 divadelní soubor ZMATKAŘI DOBRONÍN. Hlavním organizátorem je František Kunst. Nejenže sám hraje, ale pilně se stará i o všechny organizační záležitosti. Za vydatné pomo-

ci jihlavského Horáckého divadla se Dobronínský ochotnický soubor vypracoval mezi nejlepší na okrese a úspěšně reprezentuje nejen Dobronín, ale i jihlavský okres na nejrůznějších přehlídkách ochotnického divadla v celé České republice.

Je jen škoda, že v novém kulturním domě, který nyní slouží veškeré kulturně-společenské činnosti, tedy i ochotnickému divadlu, je poloviční plocha jeviště, než byla v Dělnickém domě. Chybí i potřebné zázemí (jediná společná šatna pro ženy i muže má rozměr 3x2,7 m; jeden společný WC). Kdo je zodpovědný za schválení tohoto projektu? Opět se šetřilo na nesprávném místě? Čemu má sloužit tento nově vzniklý volný prostor za jevištěm? Současní ochotníci by si zasloužili lepší stánek. Hlediště je pěkné, ale jeviště? ...

Jiří Vacek

POLENSKÉ OHLASY V DÍLE SPISOVATELE KARLA HORKÉHO

Mezi české spisovatele, kteří měli hlubší vztah k našemu městu, patřil i Karel Horký (1879 Ronov nad Doubravou - 1965 Praha), působil od roku 1901 jako novinář. Stojí za zmínku, že v jím vydávaném časopise, nazvaném *Horkého týdeník*, debutoval v roce 1909 Vladislav Vančura a své rané prózy publikoval Karel Čapek. Za první světové války působil Horký v české zahraniční žurnalistice, hlavně ve službách odboje ve Francii, Španělsku, Portugalsku a USA. Často šel proti proudu, Šalda ho označil jako "rytíře ulice", důsledně se snažil o naprostou nezávislost a vždy hájil právo na vlastní názor na člověka ve středu dobových událostí. Za první republiky tvrdý odpůrce Masaryka, Beneše a celé skupiny Hradu, po Mnichovu však hájil Karla Čapka proti nevybíravým útokům fašizujících živlů, po

Z doby literárních počátků (kolem r. 1908).

celý čas okupace si uchoval čistý štít, když odmítl jakoukoli kolaboraci s nacisty, k níž by ho byli rádi přiměli někteří zrádci z řad Čechů.

Umělecké těžiště Horkého tvorby spočívá ve fejetonu, v němž se důstojně řadí po bok Jana Nerudy, J. S. Machara a Karla Čapka. Právě ve fejetonu se totiž projevují nejvýrazněji kladné rysy Horkého tvůrčí osobnosti: humanistické soucítění s lidmi, přiznání k prostému člověku a láska k rodné zemi. O Horkého uměleckém mistrovství svědčí především výbor z jeho fejetonů z let 1907 ~ 1944, vydaný pod názvem *Cestou necestou* roku 1954. Je to ostatně jediná jeho kniha vydaná po roce 1948.

Onoho osudného roku zadal do nakladatelství první díl svých vzpomínek, nazvaný *Dýmka míru*, tomu však již cesta ke čtenáři nebyla souzena. Nedávno, přesně po půlstoletí, se mi zvláštní náhodou dostal do rukou korekturní exemplář nevydaného svazku, v němž autor vzpomíná převážně na své dětství a mládí v rodině panského důchodního v kraji pod Železnými horami, kde vyrůstal jako nejmladší se šesti sourozenci (další tři zemřeli v útlém věku). Maminka Marie, rozená Chadimová (1843 Pohoř u Poličky - 1918 Praha), měla pět sester, z nichž Kateřina se provdala za polenského poštmistra Adolfa Putterlika a Anežka za jeho bratra, žijícího ve Vídni. Dejme však slovo samotnému Karlu Horkému:

"Teta Katy Putterliková, zámožná poštmistrová v Polné (tehdy, v době postilionů a slavné konjunktury kodrcavých žlutočerných arch, poštovské řemeslo mělo ještě zlaté dno), byla spíš hodna jména Kazi, protože v její rozsáhlé a harmonické povaze bylo něco, co ze sebe vyzařovalo jakousi léčivou moc. Bohatá

životními zkušenostmi, dobře situovaná a velmi vážená občanstvem svého města, těšila se jakési zvláštní autoritě u svých ostatních sester, což mělo nepřímo za následek, že my synovci jsme se vždy obraceli na ni o přimluvu a pomoc, když jsme provedli něco zvlášť zarmucujícího, co se nedalo rodičovským srdcem odpustit jenom tak snadno. Tu to byla zpravidla Polná, která první přijala naši zkroušenou zpověď, někdy písemnou, v těžších případech i ústní, osobní - a musím říci, že teta Katy, ač tou důvěrou se necitila nikterak poctěna a jen s velikým hubováním brala na vědomí všechny ty červíky, servírované jí naším obnažovaným špatným svědomím, přec našla v sobě vždycky laskavé pochopení pro lehkou mysl mladosti a svolila ku prostředkujícímu zakročení u našeho domácího krbu. Vyrovnána pevně sama se sebou, měla vůbec ráda rodinné vyrovnání a tak se na této polenské klinice spravila mnohá duševní pohmoždění, mnoho zbloudilých synovců a možná někdy i neteří (nevím) dosáhlo doma odpuštění nebo aspoň značného přitlumení hromů a blesků. Polná byla také první záchrannou stanicí, na které se zastavily zaprášené a roztrhané boty mého bratra Jana, když po útěku z vyšší průmyslové školy v Liberci se vracel do vlasti ze svého několikaletého vandru po obou světových polokoulích a právem se obával otcovského prahu. Také v tomto těžkém případě teta Katy, poctěná bratrem úlohou parlamentáře, zhostila se svého nevděčného úkolu skvěle a mám všechny důvody se domnívat, že její přimluvné dopisy adresované do Ronova zastínily svou obratností Talleyranda i Metternicha. Dobrodružnou svou poutí důkladně zdrbnutý Jeník, byv v Polné řádně nakrmen, napojen, vykoupán a obléknut, lízal tam své rány jenom několik dní: díky dobrotivé

korespondenci a diplomatickému umu tetičky Katy, již snad po týdnu se blížil se svým ranečkem ronovskému zámku, vyhlížen rozechvěně z okna naší maminkou, která dělala, jako by se dívala na oblaka...

Ale vliv Polné zasahoval snad ještě i jinak do osudu naší rodiny. Myslím tím, že bezděčně se nám dostalo do krve něco z atmosféry a tradice staré polenské pošty, protože z větvi našeho rodu vyšla hezká řádka poštovního úřednictva. Je to řádka tak nápadná, že se skoro zdá, jako by se mlýnský pytel u nás stále snoubil s poštovní trubkou. Na polenské poště bylo poštmistrovství dědičné a v samotné naší rodině byli dokonce čtyři "pošťáci": má sestra Milada, která byla poštovní expeditorkou u tety v Polné, se provdala za poštovního úředníka, a sestra Karla poštmistvovala ve Starém Jičíně na Moravě, ale tam ji náhodou objevil poštovní úředník z blízkého Nového Jičína a odvedl si ji brzy k oltáři. Když ty dvě naše pošťáčky a ti dva jejich manželští pošťáci bývali v Ronově návštěvou a sedali s námi při kávě v rodinném kruhu, ozývala se v hovoru často jakás poštovská hantýrka a maminka hned uklízela žertovně talířky, aby v té ráži ji je snad neorazítkovali nebo nepolepili nějakou nálepkou. Do pětice pak i já sám v začátcích své pohnuté životní dráhy jsem byl spisovatelem poštovních receptů, ale neskončilo to slavně a k tomu ostatně ještě přijdeme.

Když tu již vzpomenuto obou tet Putterlikových, patří na listek té kroniky snad ještě malý zápis, že rod Putterliků se těšil přízni velmi bohatého a zajímavého příbuzného, továrníka Karla Varhánka, rodáka z Polné. Tento Varhánek, vychovaný úplně německy, uměl sice česky, ale psal se Karl Warhanek a tak také zněla firma jeho továren. Byl to velmi rázovitý selfmadedman, který začínal docela od piky a

končil tím, že na břehu Přimoří měl kolik továren a zaměstnával spoustu dělnictva a rybářů. Jeho oborem byly totiž olejovky, tzv. sardinky, jejich lov, nakládání a továrenský export. Velké jmění si nadělal také úpravou t. zv. "rusů", "rusinek", tj. rybiček v láku s cibulí a kořením. Snad nějaké závody pod uvedenou firmou trvají podnes, protože ještě před několika lety jsem kdesi v obchodě viděl takový malý soudek s rybkami, jehož prkénka nesla vypálený nápis Carl Warhanek. Původnímu Warhankovi by dnes bylo ovšem již asi sto třicet let. Má-li pravdu rodinná fáma, položil první základ ke svému jmění tím, že vynášel a dal si patentovat jakousi technickou vymoženost, která velmi zjednodušila manipulaci s plechovkami na olejovky. Rozhodně v té polenské hlavě musilo být něco, protože na poměry své doby vynikl opravdu vysoko a zemřel jako veliký boháč. Rodná Polná, které se dostalo dosti z jeho majetku, pojmenovala z vděku jednu ulici po něm. Jmenuje-li se Varhánkova nebo Warhanekova, v této chvíli určitě nevím, ani nemohu říci, jak snad se bude jmenovat zítra, neboť jména ulic v naší dobré zemi se mění podle politické povětrnosti a za mého života vyměnila mnohá z nich své pojmenování již tolikrát, že jsem na stará kolena rád, chodím-li ještě stále Václavským náměstím.

Ten pan Carl Warhanek byl starý mládenec, ale měl prý rád děti a vůbec společnost - a tak naši maminku jednou napadlo, že by nebyla špatná rodinná spekulace, poslat k němu do Isoly na trochu zdravého pobytu u moře jednu z dcerušek. Los padl tenkrát na mou sestru Karličku; nejstarší sice, ale tehdy to bylo ovšem ještě poupátko, asi třináctileté. A tak ji tam naši vypravili, jistě s důkladným poučením, aby krále sardinek hezky způsobně bavila a hleděla se mu zalíbit.

Maminka počítala, že starý Warhanek si malou temperamentní příbuznou brzy oblíbí a že jednou by z jeho velkého dědictví mohlo něco slušného kápnout. Žel Bohu nekápl, v tom dobromyslné mateřské výpočty se zklamaly na celé čáře. Starý pán hostil sice malou Karličku opravdu velkoryse, cpal ji sardinkami i čokoládou, dával ji vozit po člunech veslových i plachetních, pořádal ji večírky s lampiony, ale ronovskou léčku asi prokoukl a v posledním pořízení přešel svého někdejšího isolského raráška tichým, ale výmluvným zapomenutím. Jako každý rozšafně uvažující starý mládenec měl v těchhle věcech svou hlavu, na kterou neplatil ani atentát. Tak se třeba stalo, že jeden z Warhankových vídeňských synovců, který vedl lehkomyšlný život a marně útočil na měšec svého bohatého strýce, jednou si vyčkal chvíle, kdy neúprosný Carl Warhanek vstupoval v Polné do landauru, a pojednou v návalu vášnivé chtivosti pomsty zamířil na něho bambitkou (browningy tehdy ještě nebyly). Byl z toho tenkrát veliký skandál, ale nic se nestalo, kule nevyšla vůbec z pistole, stačil chladný duchapřítomný pohled sardinkového Kroesa, který zavčas přimrazil útočníka k zemi svým majestátem. To všecko vím jen z rodinných vyprávění, starého Warhanka jsem osobně nikdy nepoznal, ale opičky mých mladých bohémských let se znaly důvěrně s jeho proslavenými "rusinkami" v cibulovém láku, které na třibení mé zkalené literární mysli mívaly tak zdravý vliv, že nevzpomenout tu prachu toho dávno mrtvého starého panice by byl nevděk."

Ještě několikrát se objeví Polná v Horkého vzpomínkách. Autor se svěřuje, že se jako tercián královéhradeckého gymnázia zamiloval do poštovní expeditorky Julinky H., přítelkyně jeho sestry Milady,

kteřá Julinku přivezla o prázdninách z Polné do Ronova. O několik let později mu polenská teta Katy pomohla uhradit finanční škodu, kterou z neopatrnosti způsobil jako poštovní expeditör v Chotěboři, kde se načas uchytil po nedokončených studiích. Roku 1905 podnikl Horký pěší cestu po Švýcarsku a Francii a v Nizze ho na poště čekal menší peněžní obnos, kterým mu dobrá polenská teta přilepšila na strastiplném putování.

Na sklonku svého dlouhého a událostmi nabitého života pokračoval Karel Horký v psaní svých pamětí a i tehdy se vracel k Polné. Té se týká i následující dopis z 28. ledna 1959.

Vážený pane Vacku,

hodně opožděně (což také omlouvám) Vám děkuji za ty laskavé a tak milé podrobné zprávy o mých zemřelých příbuzných, pohřbených v Polné. A ještě o něco Vás prosím. Měl jsem také příbuzného, jenž byl rodem Čech a zvláště rodině Putterlíkových byl velmi blízký, ale česky asi už mnoho neuměl, byl značně bohat a měl v Přímoří několik závodů na zpracování olejovek a jiných mořských rybiček. Jmenoval se Varháněk, ale psal se Carl Warhanek, a snad se přímo narodil v Polné. Slyšel jsem, že pro chudé lidi v Polné založil nějakou nadaci nebo dokonce tam dal postavit nějaký chudobinec, dobře nevím. Až někdy pojedete domů, byl byste tak laskav a něco o něm se pokusil zjistit? Byl bych Vám povděčen, neboť se o tom Warhanekovi zmiňuji ve svých Pamětech, hostíval v Isole moji sestru, když byla ještě děvčátkem.

Ovšem to nespěchá, jen příležitostně se po tom laskavě poptejte.

Srdečně Vás zdraví

Karel Horký

A znovu 10. března 1959.

... Velmi lituji, že tohle všechno jsem o Varhánkovi nevěděl ještě před napsáním svých Pamětí, ale jejich vydání se stále zpožďuje a tak mi snad bude ještě možno použít dodatečně Vaší laskavé zprávy. Vůbec Váš dopis oživil ve mně mnoho vzpomínek na mou ranou mladost, v této souvislosti na tetu Putterlíkovou a popadla mne pojednou chuť podívat se k Vám do Polné. Dá-li Bůh zdraví, snad to bude ještě letos.

Srdečně Vás zdraví

Karel Horký

K návštěvě však již nedošlo a rovněž Horkého paměti, nazvané *Zápisky věčného žáka*, čekají dodnes na vydání.

V den svých 85. narozenin (r. 1964)

Mgr. P. Zdeněk Krček

DĚJINY ZVONŮ DĚKANSKÉHO KOSTELA NANEBI VZEŠÍ DANNY MARIE V DOLNÍ (III. část)

Dne 4. srpna 1863, na svátek sv. Dominika, se nad polenskými střechami smutně rozezněl volký zvon z věže děkanského kostela. Oznamoval, že ve městě hoří. Pod kostelem, na dvoře domu č. 13 stála stodola a před ní několik žen vytřásalo len, který se náhle vznál. Za několik okamžiků byla v plamenech stodola a přilehlá kůlna děkanství. Na děkanství bylo uloženo mnoho dřeva, které též za chvíli vzplálo a od něj chytla vlastní budova děkanství. Jak píše František Pojmon ve své knize *Polná, popis dějepisný, místopisný a statistický*, "... Na sýpce děkanského domu v zásobě žita uchovávalo bylo (jak se všeobecně má), několik hmků másla (sádla) a med, což se vše vználo, takže v málo okamžicích střecha velkého kostela, několik domů na náměstí i židovské město hořelo....."

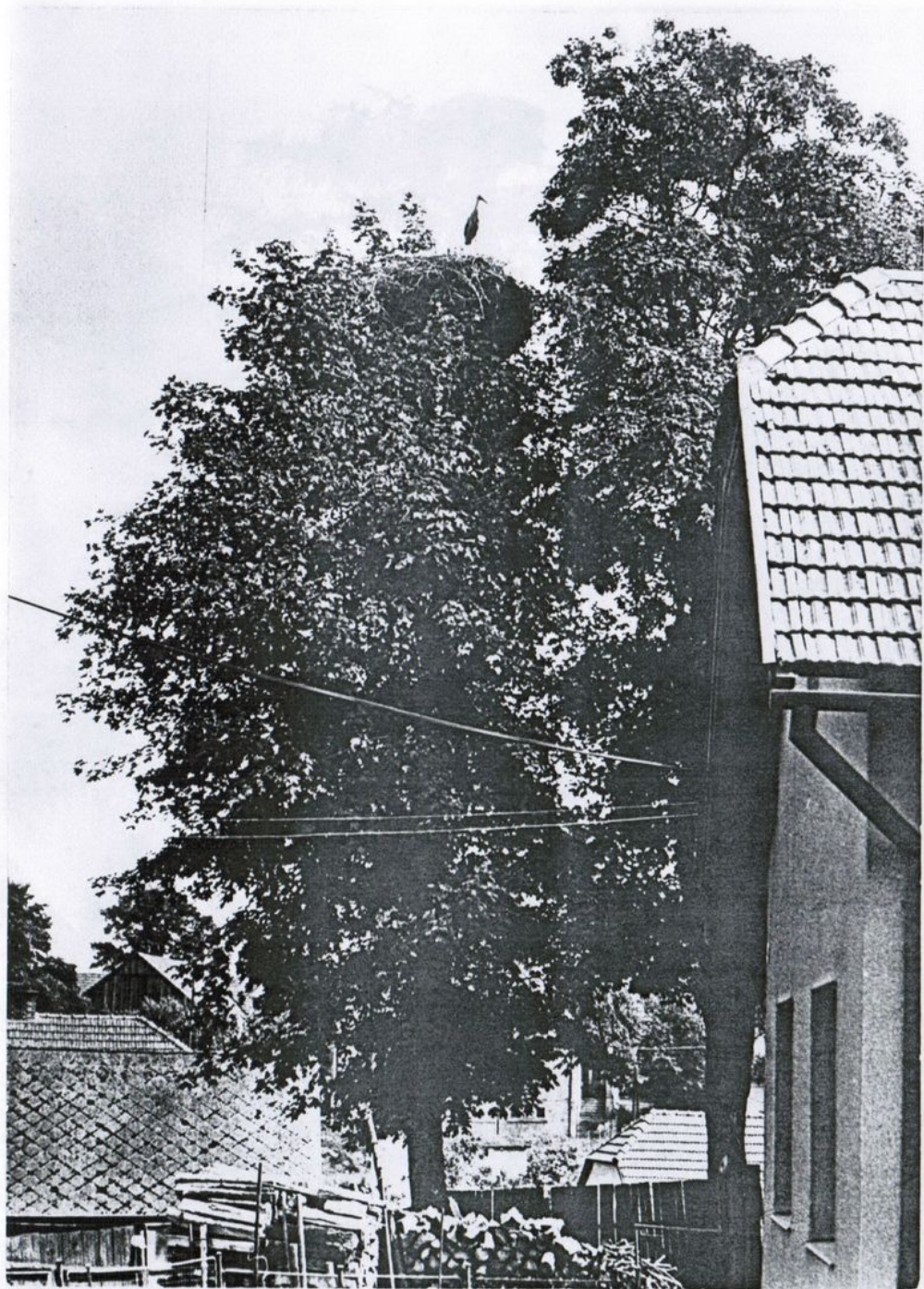
Strašný požár trval do pozdní noci, živlu padlo za oběť 189 domů s hospodářskými staveními, děkanský chrám s věží, hodinami a šesti krásnými zvony, budova děkanství, okresní dům s věží a hodinami, městský pivovar, vinopalna a synagoga. Z věže děkanského kostela,

kteřá se zřítla k masným krámům, zůstal zachován zvon-umíráček a cimbály.

Ve staré kronice města je zachycen tento záznam: "Jako veliká krychle hořela uvnitř věž děkanského kostela a zvony se rozlévaly. Teprve osm dní po ohni začali věž hasit. Aby se dostali dovnitř, otevřena musela být zeď ze schodů na kůr. Odtud železnými háky tahali zbytky zvonů. Vytaženo bylo 3248 liber kovu dobrého, 937 liber jakosti 80%, 2757 liber jakosti 20% a 1412 liber směsi s pískem. Na stavbu věže nebylo po zkáze města ani pomýšlení. Spravena a přikryta tedy byla jen zvonice. Nadešla válka a jiná neštěstí na město přišla a bylo ještě hůře."

A roku 1867 byl kov z roztavených polenských zvonů odvezen do Jihlavy ke zvonaři Josefmu Hilzerovi, který ulil pět zvonů:

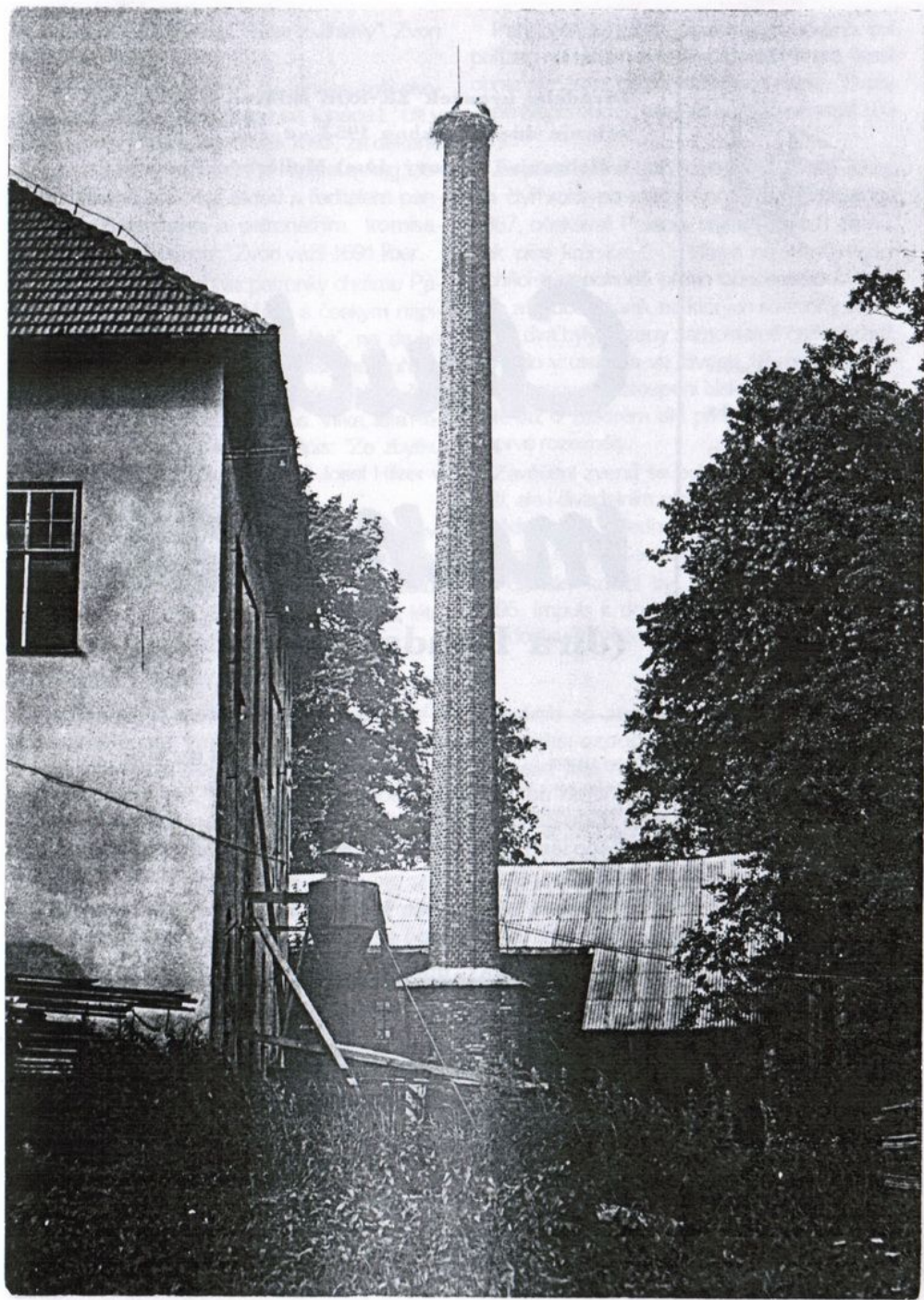
Velký zvon s obrazem sv. Klotildy a latinským nápisem (český překlad): "Roku 1867 pod patronátem Její Excelence pani hraběnky Klotildy Clam-Gallasové, rozené kněžny z Dietrichstein-Proskau-Leslie, po hrůzném požáru

ARNOLEC. Hnízdo na javoru u čp. 45. založené 1972. Foto MVDr. I. Prokop.

RUDOLEC. Hnízdo na modřínu u čp. 14. založeno 1955. Foto MVDr. I. Prokop.

BOHDALOV. Hnízdo na továrním komíně. Založeno 1952. Foto MVDr. I. Prokop.

**Divadelní kroužek ZK-ROH skláren v Dobroníně
sehraje dne 19. dubna 1953 ve 20 h.
v Dobroníně (Lidový dům) Molièrovu komedii**

Režie: K. Cubert

Scéna: W. Kuba

Kostymy: KOD

Č. Budějovice

Chudák manžel

(Jíra Danda)

OSOBY

a obsazení:

Jíra DANDA

Anděla, roz. z Hlaupetina, jeho žena

Baron z Hlaupetina

Baronka z Hlaupetina

Klitander, její mládenec

Klaudýnka, její komorna

Zmotal, chasník ve službách Klitandrových

Treska, Dandův pacholek

K. CUBERT j. h.

Dalibora Hodačova

Walter Kuba

Jaromír Svoboda

Vladimír Heger

Naděžda Malečková

Zdeněk Křivánek

V titulní roli j. h. KAREL CUBERT,
člen KOD České Budějovice

Vstupné Kčs 30.-, 25.-, 10.-.

4. srpna 1863, ulil Josef Hilzer z Jihlavy". Zvon vážil 1691 liber.

Druhý zvon, s obrazem sv. Ignáce, měl okolo koruny nápis: "Tento zvon sv. Ignáce L. ulil v Jihlavě Josef Hilzer léta Páně 1867, za děkana Ignáce Kunce a kaplanů Fr. Ningra a Aug. Je-linka, kterého času byl radou a ředitelem panství Jan Seidemann a patronátním komisařem Julius Schockherr." Zvon vážil 1691 liber.

Třetí zvon zdobil obraz patronky chrámu Páně blahoslavené Panny Marie s českým nápisem "Zdravas Maria - milosti plná", na druhé straně byl nápis: "Za městského úřadu purkmistra Antona Pittnera, starších obce Ant. Schmidta, Matěje Fukatky a Jos. Vítka, léta Páně 1867". Okolo koruny byl nápis: "Ze zbytku shořelých zvonů z roku 1863 ulil Josef Hilzer v Jihlavě". Zvon vážil 795 liber.

Čtvrtý zvon nesl obraz českého patrona sv. Vojtěcha a měl nápis: "Hospodine, pomiluj nás! Nákladem osadníků Polné, Brzkova, Dobrouto-va, Janovic, Hrbova, Skrejšova a Záborné, léta Páně 1867". Zvon vážil 200 liber.

Veletění rodáci, farníci, příznivci!

Přicházíme k srdcím Vaším s prosbou! Dovoláváme se obětavosti Vaší, tak často již dokázané, i citu Vašeho pro čest města a nejkrásnější ozdobu širého okolí! Přispěním Vaším doufáme dokončit obnovu chrámu Páně, jenž jest nám skvostem nejcenějším, cizincům podivem, vlasti celé okrasou. Ještě jednou otevřme zdroje šlechetné obětavosti své a památné, mistrovsky umělecké dílo státi tu bude opět v plné velebě a kráse, nová, stíhlá věž jeho hlásati bude vysoko a daleko naši obětavost, náš smysl pro krásu, naši vlasteneckost!

Vysokorodá patronka chrámu Páně postavila se zase šlechetně v čelo podniku tohoto darem 2000 zl., jež zlatá mysl Vaše bohdá brzo na potřebnou jistinu doplní.

Milodary, za něž předem voláme k Vám "Zaplat' Bůh", zasílati račtež podepsanému pokladníku.

Jménem družstva pro vystavění věže k děkanskému chrámu Páně v Polné

P. Frant. Paimon, čest. děkan a konsis. rada, čestný předseda

P. Jos. Šimek, děkan, 1. místopředseda.

Jan Pleva, zem. poslanec, 2. místopředseda

Theodor Sadil, purkmistr, předseda Karel Losenický, obecní radní, pokladník

Tom. Pelikán, řed. měšť. školy, jednatel

*Nová věž byla opět pokryta mědí a nové věžní cimbály z roku 1895 mají nápisy: Čtver-
řet: "Všecko do času". Hodinový: "Pán Bůh navěky".*

Pátý zvon, ke cti sv. Jana Nepomuckého, byl pořízen nákladem zvonáře Josefa Hilzera. Nesl obraz sv. Jana Nepomuckého a nápis: "Svatý Jene Nepomucký, pros za nás!" Zvon vážil 103 liber.

Za přelití zvonů bylo zapláceno 914 zl. 33 kr. Za čtyři roky po velkém požáru, 17. prosince 1867, očekávali Polenští přjezd nových zvonů. Jak píše kronika: " ... Hlava na hlavě vzdor vichřici a nepohodě přijalo obecenstvo s jaso-tem a hudbou sáně, na kterých se zvony vezly. První dva byly vezeny samostatně čtyřspřezím. To bylo v úterý, a ve čtvrtek 19. prosince vysvětil zvony v zastoupení biskupa vikář P. Jináček. Již o Štědrém dni při ranní mši svatě se poprvé rozezněly.

Zavěšení zvonů se oslavilo nejen slavnostní mší, ale i divadelním představením dětí. Hrál se "Štědrý den", přednesena Schillerova báseň "Zvon" a spolek Čestmír nacvičil nové sbory.

Polenský kostel byl bez věže až do roku 1895. Impuls k dostavbě dala výzva družstva pro dostavění věže děkanského kostela:

(pokračování příště)

HNÍZDĚNÍ ČÁPA BÍLÉHO V POLNÉ A BLÍZKÉM OKOLÍ

Čáp bílý dříve na Českomoravské vrchovině vůbec nehnízdil. První hnízdo bylo založeno v roce 1930 ve Slavíkově, což je část osady Kocourov na okrese Havlíčkův Brod. V padesátých letech začal počet hnízd stoupat a v roce 1996 bylo na území pěti okresů Českomoravské vrchoviny celkem 84 obsazených hnízd: Žďár n.S. 27, Třebíč 16, H. Brod 15, Jihlava 14, Pelhřimov 12 hnízd (Rejman 1997). Osidlování Vysočiny čápem bílým je umožněno střídáním polí, luk, rybníků a menších lesů. Zde má čáp pestřejší výběr potravy. Ve značné míře do poloh s nadmořskou výškou 400 - 800 m přesídlil z nížin, odkud ho vypudila meliorace luk a vlhčích polí. Nalezl zde také vhodné hnízdní podmínky na vysokých komínech zaniklých lihovarů a škrobáren. Je také chráněn člověkem, který mu usnadňuje zahnízdění instalací různých podložek na budovy nebo stromy. Čáp bílý se nám odměňuje častým lovem škodlivého hraboše polního a jiných druhů myšovitých hlodavců. Tato jeho potrava je náhradou za dřívější lov žab, kterých značně ubylo především následkem nadměrného hnojení polí a luk.

Do vzdálenosti 10 km od Polné hnízdí čáp bílý v současné době na 12 hnízdech. První z nich bylo založeno v roce 1947 v Bohdalově. Některá hnízda časem zanikla, jiná trvají od založení nepřetržitě. Celkem byla hnízda na Polensku postavena: 7 na vysokých továrních komínech, 7 na střechách budov, 3 na stromech a 3 na elektrických sloupech.

Českomoravská vrchovina je jednou z několika oblastí střední Evropy, kde se počet hnízd čápa bílého v posledních asi

50 letech silně zvýšil. Jinak však výsledky celoevropského sčítání, které byly provedeny v letech 1934, 1958, 1974 a 1984, ukázaly velké snižování stavu tohoto ptáka na většině území Evropy, především západní. Tak ve francouzském Alsasku se snížil počet hnízdících párů ze 177 v roce 1947 na 24 v roce 1985. V Nizozemí hnízdilo v roce 1900 okolo 500 párů, v roce 1974 ještě 8 párů a v roce 1984 jediný pár. V Dánsku hnízdilo v roce 1900 okolo 4000 párů, v roce 1934 jen 859 párů a v roce 1986 pouze 13 párů. V celém Německu byl v roce 1934 zjištěno 9035 párů, v roce 1974 3985 párů a v roce 1984 3361 párů. V Maďarsku hnízdily roku 1958 7473 páry, roku 1984 jen 4693 párů. Také na Slovensku klesl počet hnízdících párů z 2219 v roce 1934 na 1018 roku 1984. Naopak v Čechách a na Moravě hnízdilo roku 1934 jen 194 párů, roku 1958 již 469 párů a roku 1984 bylo napočítáno 652 párů (BOETTCHER-STREIM, W.; SCHÜZ, E. 1984). Podobné zvyšování je v několika oblastech Rakouska a Německa v polohách 400 - 800 metrů n.m.

Mláďata čápa bílého se vyvádějí obyčejně v druhé půli července, koncem srpna až koncem září čápi odlétají přezimovat do střední a jižní Afriky (HUDEC, K. a spoluprac. 1994). Na jaře se od konce března vrací a často staří obsadí loňské hnízdo. Výjimečně přezimující čáp bílý byl pozorován 21. 1. 1983 na Bratských loukách, po třech dnech byl viděn na zahradě v Dobroutově a 12. 2. 1983 letěl snad tentýž přes Polnou. 17. 3. 1983 pak byla nalezena čerstvá mrtvolka čápa na splavu u elektrárny, asi zahynul za nastalých silných mrazů.

Přehled hnízdění čápa bílého v okruhu 10 km od Polné

Bohdalov. V roce 1947 založeno hnízdo na nízkém komíně střechy školy, opatřeném podložkou. Po zatopení v kamnech třídy hnízdo se třemi mladými shořelo a starí hnízdo opustili. Druhé hnízdo postavili čápi v roce 1952 na továrním komíně bývalé pily u čp. 113. Je pravidelně obsazováno párem, jen v roce 1973 se zde zdržoval jen jeden čáp. Roku 1965 byla vejce rozbita za boje s cizím párem, roku 1969 za velkých bojů s cizími jeden starý čáp zahynul a mláďata se nevyvedla. Roku 1972 za slabého zemětřesení v dubnu hnízdo spadlo. Pár sice postavil nové hnízdo, ale mladé již neměl.

Střež. Již v roce 1947 se na komíně bývalého pivovaru u čp. 42 zdržoval pár čápa bílého, ale nehnízdil. Od roku 1948 je hnízdo každoročně obsazeno párem. V roce 1975 pár všechna tři mláďata brzy po vylíhnutí vyházel z hnízda. V roce 1978 po odletu starých a dvou mladých koncem srpna třetí dosud slabé mládě se zdrželo do 11. září a pak samo odletělo. Roku 1985 brzy po obsazení hnízda párem jeden čáp zahynul a do týdne byl nahrazen jiným. Pár potom vyvedl 4 mladé. Za vichřice 28. 1. 1994 hnízdo spadlo, 23. 3. 1994 byl na komíně první čáp, hnízdo znovu postavili a vyvedli 4 mladé.

Poděšín. Hnízdo založeno roku 1954 na komíně domu čp. 20 a vyvedeni 2 mladí. Čápi zde hnízdili pravidelně do roku 1961, kdy vyvedli 4 mladé. Jen roku 1959 bylo hnízdo na jaře krátce obsazeno jen jedním čápem. Před přiletem 1962 byl komín zbourán a čápi podložku na střeše nepřijali. Stavěli pak hnízdo na několika elektrických sloupech, ale bylo jim shazováno. V roce 1963 jim hnízdo na elektrickém sloupu u čp. 47 bylo ponecháno, ale

později bylo pro nebezpečí krátkého spojení shozeno i se 2 vejci. Čápi se potom roku 1964 přestěhovali do sousedního Nížkova.

Rudolec. Hnízdo bylo založeno v roce 1955 na modřinu u domu čp. 14 a od té doby je každoročně obsazeno. Vichřice 24. 10. 1984 hnízdo shodila. Před přiletem v roce 1985 byla na modřin dána jako podložka opálka. Čápi se ji snažili odstranit zobáky, ale pak hnízdo postavili a vyvedli 3 mladé.

Újezd. Hnízdo bylo postaveno roku 1954 na podložce na střeše stodoly u čp. 4 a čápi zde hnízdili naposledy v roce 1966. V roce 1993 bylo založeno hnízdo na sloupu elektrického vedení a vyvedeni 3 mladí. Původně bylo plánováno hnízdo po odletu čápů odstranit. Místo toho však elektrikáři provedli pod hnízdem izolaci drátů v délce asi 2 metrů a hnízdo ponechali na sloupu, ze kterého je vedení do tří směrů. Pěkný příklad ochrany přírody. V roce 1997 uhynuli oba mladí koncem června za krupobiti.

Janovice. Hnízdo založeno roku 1956 na lipě u domu čp. 42 pod hrází rybníka Grošníka. O usazení se pokoušeli již roku 1955 a na lipu jim dáno kolo. Po několika dnech po nich někdo střelil a odletěli. V roce 1956 pár zahnízdil, ale v polovině května při náletu cizích čápů byla rozbita vejce. V roce 1957 vyvedeni 3 mladí, 1958 - 1962 hnízdo obsazeno párem, 16. 6. 1962 obě mláďata zabita při krupobiti. Roku 1963 pár pro pozdní přilet nehnízdil, roku 1964 byl na hnízdě jen jeden čáp, v roce 1965 vejce rozbita. Od roku 1970 nebylo hnízdo obsazeno. Nové hnízdo založeno roku 1975 na kravině JZD. Toho roku byl pár bez vyvedených mladých, v letech 1976 a 1977 hnízdo obsazeno jen

jedním čápem, od roku 1981 hnízdo neobsazeno a odstraněno.

Polná. Počátkem padesátých let dána z podnětu muzejníka B. Neubauera (Indiána), velkého milovníka přírody, umělá podložka na 20 m vysoký komín sušárny škrobárny Amylon v Nerudově ulici čp. 379. V roce 1956 se na komíně zdržoval pár od konce května do konce srpna, stavěl hnízdo, ale nevyhnízdit. Roku 1957 na jaře jeden čáp bílý 10 dní stavěl hnízdo, ale pak odletěl. V roce 1959 poprvé snešena 3 vejce, ze tří mladých se dva vyvedli. Od té doby je hnízdo pravidelně obsazováno párem. Vyvedlo se zde celkem 102 mláďat (7x0, 1x1, 7x2, 13x3, 7x4 a 4x5). Důvody nevyvedení mohou být různé: r. 1961 pár hnízdo sice obsadil, ale násada nebyla snešena, 9. září 1962 staří odletěli a ještě špatně létající mládě opustili, když tažný pud převládl nad pudem rodičovským. O mládě bylo potom postaráno v ZOO v Jihlavě. V roce 1969 byli 2 mladí po vyvedení zabiti kamenem v chobotu Pekla. V roce 1976 byla násada rozbita při útoku cizího páru na hnízdo. Útočníci bývají zpravidla mladí dosud nehnízdičí čápi. Roku 1977 přiletěl první čáp 20. 4. a druhý až v červenci. Také v roce 1978 nebyla násada snešena. Roku 1981 zahynula samice na hnízdě, na které těžce přiletěla a násada byla zničena.

Dlouhá Ves. Hnízdo založeno r. 1960 na továrním komíně bývalého lihovaru čp. 43. Je pravidelně obsazeno kromě roku 1974, kdy se tam zdržoval jen jeden čáp. Mláďata se vždy vyvedla kromě roku 1982, kdy byla vejce zničena za náletu cizího páru, a roku 1984, kdy byl pár bez mladých.

Měšín. Hnízdo postaveno roku 1963 na dřevěné věžičce požární zbrojnice, na kterou byla dána umělá podložka. Dva

mladí na hnízdě zahynuli, snad následkem vyrušení, protože i staří za čas zmizeli. Tím hnízdo zaniklo. V roce 1970 se zdržoval pár po celé léto, vystavěl hnízdo na elektrickém sloupu na návsi u rybníka, násada však asi nebyla snešena. Roku 1974 postaveno nové hnízdo na sloupu el. vedení u silnice proti požární zbrojnici. Násada nebo mladí byli zničeni při boji s cizím párem a hnízdo v zimě 1974/75 odstraněno.

Nížkov. V roce 1964 postaveno hnízdo na komíně škrobárny u čp. 75, vyvedeni 3 mladí a od té doby je hnízdo každoročně obsazeno. Usazovali se zde již v roce 1954, ale materiál jim propadával do komína a čápi odletěli do Poděšína.

Arnolec. V roce 1970 stavěli čápi hnízdo na sloupu el. vedení, bylo shozeno a dáno kolo na javor u čp. 45. V roce 1972 se pár nejprve pokoušel usadit v sousední Staji na ulomeném vrcholku lípy, kam dáno gumové kolo od traktoru. Materiál však padal dolů, a tak se pár usadil v Arnolci na javoru. Toho roku vyvedli 3 mladé a od té doby hnízdí pravidelně. Jen roku 1984 bylo hnízdo obsazeno jen jedním čápem a v letech 1985 a 1986 nebylo obsazeno pro přerostlé větve, které zabíraovaly v přistání na hnízdo. Po ořezání větví hnízdí od roku 1987 čápi opět pravidelně.

Dobroutov. Podle B. Havlíčka stavěl již v dubnu 1962 pár hnízdo na stohu u obce, ale místo brzy opustil. Další pokus o usazení mně sdělil mlynář V. Vlk v roce 1980, kdy počátkem května stavěl čápi pár hnízdo na střeše školy. Materiál jim byl přenesen na připravené kolo, ale čápi odletěli. V dubnu 1989 postavil pár hnízdo na věži požární zbrojnice. To bylo 14. 5. shozeno větrem a násada zničena. Nové

hnízd postaveno v roce 1990 a vyvedení 2 mladi. Od té doby hnízdí pravidelně.

Příbyslav. Hnízdo postaveno na komíně kotelny JZD v roce 1989 a vyvedena 3 mláďata, roku 1990 opět 2 mladi, v letech 1991 a 1992 nehnízdili, v letech 1993 a 1994 měli po 3 vyvedených mladých, roku 1995 byl pár bez mláďat, v letech 1996 a 1997 hnízdo neobsazeno.

Štoky. Hnízdo založeno na vysokém komíně kotelny v roce 1989, ale toho roku zde čápi nehnízdili. Roku 1990 měli 2 mládě. Roku 1991 hnízdo neobsazeno, v dalších letech hnízdili pravidelně. V roce 1994 komín osazen novou kovovou podložkou pro hnízdo.

Kozlov. Pár postavil roku 1992 hnízdo na kovové podložce kotelny dílen ZD a vyvedl 3 mládě. Od té doby hnízdí pravidelně.

Literatura:

BOETTCHER-STREIM, W., SCHÜTZ, E. Bericht über die IV. Internationale Bestandsaufnahme des Weisstorches 1984 und Vergleich mit 1974. - Proceedings of the First International Stork Conservation Symposium Walsrode, 14 - 19 October 1985, 195-219.

HILADÍK, B., 1989: Bestandsänderungen des Weisstorches im Nordosten des böhmisch-mährischen Hügellandes. - Proceeding of First International Stork Conservation Symposium Walsrode, 14-19 October 1985, 77-80.

HILADÍK, B., REJMAN, B.: Čáp bílý ve střední části Českomoravské vysočiny a přilehlé severovýchodní části Východočeského kraje v letech 1962 - 1969, 77-91. - Práce a studie. Ochrana přírody a krajiny 3/71, Pardubice.

HILADÍK, B., 1991: Čáp bílý v severovýchodní oblasti Českomoravské vysočiny v letech 1979 - 1984, Vlastiv. sborník Vysočiny, přír. IX, 193-208.

REJMAN, B., CICONIA CICONIA 1996, Výsledky 16. sčítání hnízdicích párů čapa bílého v České republice v roce 1996. Praha 1997, 12 stran.

HUDC, K., a spoluprac., 1994: Ptáci - Aves, díl I., Academia Praha.

Jaroslava Hajnová

PÁR VZPOMÍNEK NA PRÁZDNINY VE 20. A 30. LETECH.

Prázdniny - slovo, které slibuje krásné zážitky ve školním volnu, slovo, které voní senem, vodou s trochou bahna a puškvorcem v rybnících kolem Polné. Voní vlhkým lesem s houbami, sluncem sálajícím lesní pasekou s vůní jahod, borůvek a malin. Do lesa jsme chodily, my děti, s rodiči a často jsme se koupaly v lesním rybníku. Třeba na Mastníku, v Kukli nebo u Záborné v Panáku. Na sběr darů lesa chodilo mnoho dětí z chudých rodin, lesní ovoce nebo houby pak ve městě prodaly a pomohly trochu vylepšit rodinný rozpočet, protože začátek školního roku přinášel i zvýšené výdaje. Tenkrát byla v

lesích ještě pohoda, klid a ticho. Lidé respektovali přírodu a nikdo lesem nehalasil. A houby, co jich tenkrát bylo! Dnes tak vzácné lišky se daly "sekat kosou", nedalo mnoho práce nasbírat malíčké pravé hříby k nakládání do octa. O ostatních houbách ani nemluvě. Mně se snad nejvíce líbily březáky, nebo, chcete-li křemenáče, s pevnou bílou, trochu ušmudlanou nohou na níž se rozevírala jako deštník nebo na ní seděla jako náprstek krásně oranžově červená hlava.

Nastávaly dny, které jsme my holky - kluci si s námi nehráli - trávily při hrách v parku na náměstí. Nevím, jestli si děti

ještě dnes hrají "na uviděnou" kolem "šťátue", jak jsme říkávaly. Jestli znají hru na bobkovou, na sochy, na hada, nebo "pan Čapek ztratil čepičku", škatule hejbejte se, vybíjenou, na skovku (schovávanou). Tohle všechno se hrálo, když se sešla větší parta. Ve dvou nebo ve třech jsme hrávaly u soudu s míčem "školku", nebo v dolním parku, kde byl hluboko do hlíny vrytý potřebný obrazec, jsme skákaly "panáka". Všechny naše hry byly podmíněny živým pohybem - během, skákáním, cvičením postřehu, rovnováhy a trpělivosti.

V sousedství parku dnes dominuje kašně na podstavci kamenný vodník. Za našeho dětství tam nebyl, zato v průzračné vodě, kterou slunce prosvěcovalo tak, že na dně bylo vidět každý sebemenší kamínek, bývaly stovky malých černých pulců. S vodou trubkami připlavala žabí vajíčka, zde se pulci vylíhli a postupně dorůstali do velikosti nejmenších žabiček. Ale ani jednu dospělou kuňkalku jsme na náměstí neviděly a neslyšely. Kolem kašny bylo neustále plno dětí. Chytaly jsme pulce do dlani pro příjemné pocity, když nám je svými pohyby hladili. Pouštěly jsme je do vody, abychom mohly chytat další a další, až jsme byly úplně zmáchané. Ale letní slunce nás usušilo při houpání na vahadle vodovodního stojanu, který, byť nefunkční, stával v prostoru dnešních záhonů vedle kašny.

Až do konce války stála v dolní části parku budova soudu, v níž byla umístěna i "šatlava". Zde býval občas zavřený jeden z místních provinilců. Pamatujeme si, jak komíhal nohama prostrčenýma mřížemi v okně, pokřikoval na všechny, kdo šli kolem; jeho slovník se ovšem nedá reprodukovat. Je pochopitelné, že my děti jsme z toho měly náramnou legraci. Byl jedním z občanů Polné, kteří se vymykali průměru. Patřily mezi ně i ženy, z nichž jedna - Káča - se při chůzi kolébala, pak Julinka, která byla jako kulička. Další nezapomenutelnou figurkou byla starší

žena, která nevyšla z domu bez černého pánské deštníku, který nosila zaklesnutý v ohnutých pažích za zády. My jsme ji říkaly "Paraple". Když nás chtěla za naše nebezpečnosti deštníkem přetáhnout, neměla proti našim čiperným nohám šanci.

Výraznou figurkou byl Franta Hoplů. Člověk neurčitěho věku, duševně zaostálý, který od časného jara do pozdního podzimu chodil bos. Nosil stále foukací harmoniku, na kterou dobře hrál. Svoji hru prokládal zvláštním huhláním, kterému jsme porozuměli teprve po delší době. Říkal: "Mám v krku kost a ten švec mi ji musí vyříznout knejpem". Nebo: "Měl jsem tu Mařenu nechat, jdu se hodit rybám".

Nejvíce s námi "kamarádila" Manča Panáčková řečená Paráda. Hluchoněmá žena s pohybovým postižením v nás nejprve budila strach a odpor. Ale její bezelstný úsměv, při němž odhalila trosky vykotlaného chrupu, nás brzy uklidnil. Nakonec s námi sedávala v parku. Paráda se ji říkalo proto, že na krku, ne právě čistém, nosila několik šňůrek darovaných korálků, na prstech měla mnoho poufových prstýnků. Ale nejvíce byla vyzdobená na hrudi, kde jako vyznamenání nosila reklamní odznaky firem, např. Helady, Pilnáčka, Schichta, Perly, Vitella apod. Byly to plechové barevné špendlíky tvaru a velikosti dnešní dvoukoruny, které Manča dostala s tou vedlejší bižuterií, když ji někdo chtěl potěšit. Všichni ti lidé žili ve městě, v chudobinci, nikdo je "neuklízeli" do uzavřených ústavů, aby nebyli lidem na očích. Patřili ke koloritu města.

Do prázdnin patřila také malá pouť u sv. Anny, kdy v kostelíku na kopečku byla slavnostní mše a před ní pro potěchu dětí několik plátěných bud s cukrovím, ovocem a drobnými hloupostmi. Prázdniny pomalu utíkaly a s blížícím se začátkem školního roku se blížila slavná mrkvancová pouť. Ale o tom zase až příště.

POVÍDÁNÍ S LOSOSEM.

Při krátké dovolené, kterou jsme s manželkou trávili cestováním po jižní Moravě, jsme v Terešově u Vyškova navštívili Jana Krátkého-Lososa. V horní části úhledné zahrady u rodinného domku jsme viděli kouzelný srub, kde se Losos věnuje jednomu ze svých mnoha koníčků - kreslení. Zde také vznikl nápad přiblížit Lososa našim čtenářům.

Jan Krátký se narodil 17. června 1929 v Polné na Zápeklí v domě čp. 481. Dům v roce 1936 vyhořel a od té doby bydlel v polenském zámku (na hradě). V roce 1951 nastoupil základní vojenskou službu a do bydliště svých rodičů se vracel až do roku 1970, kdy se rodiče jako poslední nájemníci z hradu stěhovali, protože celý objekt čekala generální oprava. V době války vychodil měšťanskou školu a byl totálně nasazen do zemědělství a do tírny lnu německé firmy Bergmann (dnes firma Kovak, Palackého ul.). V roce 1944-45 navštěvoval zimní rolnickou školu v Polné. V roce 1945 se stal studentem Havlíčkova reálného gymnázia v Havlíčkově Brodě, kde v roce 1949 maturoval. V letech 1949 až 1951 pracoval ve veřejných funkcích. V roce 1951 nastoupil základní vojenskou službu u pohraniční stráže ve Vyšším Brodě a později u této složky v důstojnické hodnosti vykonával různé funkce. Od roku 1958 je ženatý, má tři děti. Za aktivní protikomunistickou činnost, zakládání Junáka v době pražského jara a za organizování akcí proti vstupu vojsk Varšavské smlouvy byl z vojska propuštěn. V letech 1970-1979 bydlel ve Vodňanech a pracoval jako kontrolor u Jednoty Volyně. Po manželčině smrti v roce 1979 se znovu oženil, přestěhoval

se do Vyškova a pracoval v různých funkcích v Jednotě Vyškov. V roce 1990 byl rehabilitován, má hodnost plukovníka České armády v. v. a bydlí v osadě Terešův u Vyškova.

Čeho si nejvíc ceníte na Polné a jejím okolí jako polenský patriot, který dlouhé roky žije jinde?

Mnoho lidí se mě již ptalo, co mne do Polné stále táhne, proč tam stále jezdím a pod. Odpověď je velmi prostá, i když delší. V Polné jsem prožil nejhezčí dobu života, a tou bezesporu bylo mládí až do odchodu na vojnu.

Bydlel jsem v romantickém zbytku hradu spojeného s muzeem, s jeho sklepy, parkánem, tajemnou hladomornou a množstvím nádherných sbírek. Bylo tu sokolské cvičiště, na které jsem vstupoval přímo ze dvora, byl zde tenisový kurt, atletická dráha, v létě sobotní taneční večírky. K lezeckému umění jsme mohli využívat v létě nádherně vonící lipy a sbírat jejich květ. Bylo tu i okolí kateřinského kostelíku se skalkou, les Březina s vrchy Homolí a Prašivcem, čítankovými studánkami, barevnými pasekami ve "Čtrnáctce", "U zabitého" a ve "Zvoníkově lese". Byl tu rybník Peklo, jeho rybnaté choboty a rybník Plaz, tajemná Kukle, Bor plný vodních ptáků. Byly tu potoky, Zhořský od Dobroutova, Jamenský od Věžničky, potok od temné Ochoze, protékající studeným rybníkem Panákem, potůček tekoucí od Brzkova kolem "Stržené hráze", potok od Hrbova a mnoho lučních studánek a vodních stružek v loukách v okolí města. Kde jinde najde kluk takové přístupné lesy: Ochoz, Špitál, Karbary, Panský les, Mídrhulec, Obecnik, kde jinde najde na

kopci "Bechyňovu lipku". Kde jinde najde kluk příležitost k dětskému pytláčení ryb a raků, než ve zmíněných potocích! Kde jinde se tak krásně na podzim pouštějí draci jako u Božích muk, na Bubeníku, na Svatonově kopci, na Celenském kopci, kde se současně pasou kozy a husy, kde se rozdělávají ohně z bramborové nati a pečou brambory? To jde jenom u nás v Polné.

Souhrnem všech těchto skutečností i těch, které zrovna v této chvíli nevzpomenu, byla a je pro mne Polná stále mým domovem, místem, kam skutečně vždy patřím, ať již přebývám nebo bydlím zrovna někde jinde. A musím připomenout ještě to hlavní, co pro mne vždy dělalo tu Polnou - jsou to samozřejmě polenští lidé, Poleňáci. Ti z Polné, co v Polné odrostli a mají správný polenský, vysočinský, pracovitý, přírodní a tvrdý životní náboj spojený s družností a zájmem o věci místní. Kruh tvořící vždy jednu generaci v návaznosti na generaci předcházející a přicházející. Kruh tvořící dějiny města a jeho obyvatel.

Pro souhrn všech uvedených skutečností a ještě dalších neuvedených jsem se zřejmě stal tím, čemu se říká tak divně - patriot. Mělo by se říkat pěkně po našem, člověk, který má rád svůj domov. Člověk, který má rád to místo, kde získal duši člověka a názor na svět. Člověk může mít mnohá bydliště, hezká bydliště i zajímavá, ale jen jeden domov na celý život.

V Polné se mně samozřejmě nejvíc líbí hrad. Velice si cením jeho nákladné a hezké opravy. Každý hrad byl vždy symbolem bohatství, moci, síly, ochrany poddaných, kraje a práce v míru. Z toho bylo zákonité, že musel být zdaleka vidět, aby byl nepříteli výstrahou. Z hradu muselo

být vidět také daleko, aby byl včas zjištěn nepřítel. Proto je zcela zcestné, aby polenský hrad byl téměř neviditelně ze všech stran zakryt přerostlými stromy před hradem, v "Pekýlku", na parkáně i jinde. Proč nejsou tyto stromy odstraněny a hrad ukazován v přirozené podobě a nyní v nádherné úpravě? Nedostatek nelze ani dnes vysvětlovat ochranou přírody, ta se provádí jinak než zakrýváním krásného výsledku lidské práce. Obdobně je to s přerostlými stromy před skvostným polenským hlavním chrámem.

Líbí se mně také to, že se Polná modernizuje v obchodě, výrobě, školství i bydlení, a to v souladu v návaznosti na historické jádro.

A konečně Poleňáci - jděte někam hledat Peklo, Kateřinov, Kalvárii, Karlovo náměstí, Sezimovo náměstí nebo Pátek s jeho přilehlou známou "uličkou"! Mně se to vše v Polné líbí.

Jak jste přišel ke skautskému jménu LOSOS?

V roce 1945 při obnově Junáka v Polné byla u 1. oddílu založena skupina Lososů. Vedl ji bratr Jan Hladík. Družina měla za jeho vedení vynikající úroveň. Po jeho nástupu do vojenské základní služby bylo svěřeno vedení družiny mně. Snažil jsem se vést družinu v jeho stopách až do doby, kdy jsem se stal zástupcem vedoucího smečky Vlčat. Družina Lososů pracovala až do rozpuštění Junáka v roce 1948.

V roce 1972 jsem byl ve Vodňanech vyzván k zorganizování pionýrského oddílu. Rozhodl jsem se tedy oddíl zorganizovat a vést ho skautským způsobem. Aby nebylo pochyb, jak má pracovat, nazval jsem oddíl jménem naší bývalé skautské družiny - LOSOS. Přes mnohé potíže s různými funkcionáři jsem junácký

program udržel a oddíl měl vynikající úroveň. Tehdy mě spolupracovníci i další známí začali zvat Lososem. Jméno jsem potom trvale převzal. Jméno Losos bylo pro skautskou družinu v Polné v roce 1945 převzato ze skautské symboliky jako symbol bystrosti, smělosti, síly, zdraví a toulek.

Jaká byla Vaše cesta k současnému výtvarnému projevu?

Kreslil jsem rád všechno možné již v dětství. Nejraději věci z přírody, zvířata, ptáky a různá zákoutí v zámku a na Kateřinově. Kolem roku 1942 jsem si po vzoru kluků z tvorby spisovatele Foglara začal psát deník a doplňoval jsem ho svými kresbami. Po válce jsem začal psát a zdobit skautské kroniky. Po zrušení Junáka jsem kreslil hlavně zvířata a krajiny. O mnoho let později jsem kreslil do naší pionýrské kroniky. Po obnově Junáka jsem kreslil a vedl střediskovou kroniku Junáka ve Vyškově. Když jsem psal metodické příručky Junáka o vedení družiny, smečky Vlčat, o činnosti Junáků v Polné v období okupace a v revoluci a o skautské výchově, byl jsem nucen kreslit obrazové doplňky sám. Začal jsem v té době také kreslit skautské a polenské pohlednice. Ve Vyškově jsem začal pro svoje vzpomínání již častěji kreslit náměty z Polné. Základní náměty jsem si nakreslil vždy při každé návštěvě Polné. Mnoho propagačního materiálu jsem nakreslil pro propagaci polenského Junáka.

V padesátých letech jsem nakreslil několik plakátů - kupříkladu plakáty na výstavu hub pro polenské muzeum. V roce 1993 jsem vypracoval první skautský kalendář a v jejich vydávání pokračoval ve spolupráci s polenskými skauty až do roku 1998.

V této činnosti jsem se nikdy nepokládal a nepokládám za malíře ani kreslíře, ale jen za propagátora skautingu pomocí obyčejné neškolené kresby obyčejného skauta. Skautské hnutí vždy spojuje s propagací Polné, protože polenský skauting má svůj zvláštní charakter daný právě vysočinskou Polnou.

S kým v Polné výtvarně spolupracujete?

Výtvarnou spolupráci udržuji již mnoho let s Františkem Vackem z Polné, který je vynikajícím lidovým malířem, grafikem a řezbářem. Jinak je mými výtvary vyzdobena skautská klubovna v Polné, pohlednicové kresby zasílám vždy k různým výročím - Vánoce, Velikonoce, pouť apod. svým známým. Po pět let byly střediskem Junáka rozesílány skautské kalendáře do celé ČSFR a ČR.

Pro knížku o ptactvu Polenska, kterou k vydání připravuje Bohuslav Hladík, jsem nakreslil 25 druhů ptáků.

Co Vám dalo skautské hnutí?

V Junáku jsem členem od roku 1939 a po celou dobu - i když byl Junák třikrát zrušen - jsem se snažil v duchu skautské symboliky, která je daná znakem, heslem, hymnou, slibem a zákony Junáka, pracovat všude, kde jsem byl. V Junáku jsem se naučil mnoho praktických znalostí uplatněných v civilním i vojenském životě.

Praktické skautování v přírodě i klubovně mně dalo nezapomenutelné přátele a kouzelné zážitky z táborů a z pobytu v přírodě.

Skautování, junáctví se stalo součástí mého života a plnění skautské symboliky dává stále náplň smyslu mého života. A ten je obsažen v hesle u nás starých skautů - Oldscouts - slovem "Sloužím".

HÖSCHLOVÉ

Dvousté výročí ochotnického divadla v Polné, u jehož počátku stál roku 1798 klatovský rodák, truhlář Karel Höschl (1772 - 1860), nabízí příležitost k uveřejnění skutečných biografických údajů o členech jeho rodiny, ale i k zastavení se u některých dalších příslušníků pozoruhodného rodu z Pošumaví, z něhož vzešla řada významných osobností.

Karel Josef Höschl byl synem Václava Tobiaše Höschla, povoláním rovněž truhláře, narozeného r. 1733 v Klatovech a zemřelého r. 1825 tamtéž. Z manželství K. J. Höschla s vdovou Evou Chocenskou, rozenou Maškovou, s níž se oženil v Polné r. 1794, vzešlo osm dětí.

1. Antonie Karolína Höschlová (1795 Polná - asi 1869)

2. Antonie Höschlová (1797 Polná - asi 1865)

3. Anna Höschlová (1799 Polná - 1874 Klatovy)

4. Bedřich Vilém Höschl (1801 Polná - asi 1870)

5. Karel Theodor Antonín Höschl (1801 Polná - 1868 Blumenau v Brazílii), taktéž truhlář, byl hudebně vzdělán, zpíval tenor, hrál na housle, violu a basu. V roce 1830 pojal v Polné za manželku Marii Čejkovou a měl s ní devět dětí. Prvorozená Amalie Anna (1831 Polná - 1905 Blumenau), provdaná Kleinová, odešla roku 1854 s manželem do Brazílie a po jeho tragické smrti se znovu provdala za plantážníka J. Pupitze. O dva roky mladší Bedřich (1833 Polná - 1927 Vršec v Jugoslávii) studoval na vídeňské technice, stal se železničním inženýrem, v roce 1864 se oženil v uherském Temešváru, později se usadil ve

Vršci, tam opustil železniční službu, věnoval se podnikání s vínem a byl považován za vynikajícího vinařského odborníka. V osmdesátých letech se jako vdovec opětovně oženil s dcerou svého zesnulého přítele, která byla o třicet let mladší. Třetí ze sourozenců, Karel Prokop Höschl, narozený 1835 v Polné, zemřel 1900 v Brazílii, následoval František (1839 Polná - 1908), který odešel do Polska a působil jako lesník v Golově u Varšavy. V roce 1843 se Karel Theodor Antonín Höschl přestěhoval z Polné do Bialé v Haliči a tam se v letech 1844 až 1850 narodilo dalších pět dětí, z nichž čtyři později přesídlily do Brazílie, stejně jako jejich sestra Amalie Anna. V roce 1868 tam odešel otec za nimi, ale krátce nato zemřel.

6. Rosalie Tekla Höschlová (1805 Polná - asi 1875)

7. Bedřich Karel Höschl (1807 Polná - asi 1885)

8. Amalie Marie Höschlová (1810 Polná - asi 1885), v mládí účinkovala s polenskými ochotníky.

Potud dostupná fakta o potomcích zakladatele polenského ochotnického divadla, především o těch, kteří se narodili v Polné.

Vraťme se však do jeho rodných Klatov, kde prožil celý život jeho mladší bratr, taktéž truhlář, Josef Petr Höschl (1774 - 1853). Ten měl šest dětí, mezi nimi Havla Höschla (1818 - 1880), z jehož sedmi dětí uveďme trojici bratrů: Hugo Františka Höschla (1853 - 1921), Karla Höschla (1858 - 1921) a JUDr. Bohumila Simplicia Höschla (1861 - 1936), pozdějšího advokáta v Písku a radu vrchního zemského soudu. Ten vstoupil do literatury jako

povídkář a fejetonista, své prózy uveřejňoval převážně v časopise *Šumavan*, do něhož přispíval i pod pseudonymem Boh. Šleh, je také autorem zajímavých vzpomínek na klatovské gymnázium v sedmdesátých letech 19. století.

Hugo František Höschl měl syna rovněž jménem Hugo (1877 - 1948), jehož synem byl Karel Höschl (1907 - 1972). Syn Karlův, RNDr. Pavel Höschl, narozený 1938 v Praze, ředitel Fyzikálního ústavu Univerzity Karlovy v Praze, je předním odborníkem v oboru fyziky pevných látek, autorem mnoha desítek původních vědeckých prací v mezinárodních časopisech z oblasti fyziky polovodičů.

Synem Karla Höschla (1858 - 1921) byl Cyril M. Höschl (1886 Klatovy - 1969 Praha), redaktor, knihkupec a lidovýchovný spisovatel, od roku 1913 vydavatel časopisu *Reformátor* a redaktor časopisu *Dobrá myšlenka*. Jeho syn, prof. Ing. Cyril Höschl, DrSc., narozený 1925 v Klatovech, je významným technikem, strojním inženýrem. V letech 1957 - 1970 působil na Vysoké škole strojní a textilní v Liberci, byl i jejím prorektorem a děkanem, než byl v roce 1970 z politických důvodů zbaven možnosti působit dále ve školství. Rovněž oba jeho synové se stali významnými odborníky ve svých vědních oborech. Starší z nich, prof. MUDr. Cyril Höschl, DrSc., narozený 1949 v Praze, je

ředitelem Psychiatrického centra Praha, proděkanem 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, členem řady mezinárodních odborných organizací. Mladší, RNDr. Viktor Höschl, narozený 1954 v Praze, geofyzik, byl naposledy ředitelem firmy Picodas, která uskutečňovala letecký průzkum geofyzikálních vlastností Země. Bohužel při výkonu svého povolání se stal 30. září 1997 obětí leteckého neštěstí v Krkonoších. Oba bratři, podobně jako jejich otec, mají na svém kontě rozsáhlou vědeckou publikační činnost.

Necelý rok před svou tragickou smrtí, dne 26. října 1996, inicioval Viktor Höschl v okresním muzeu v Klatovech setkání příslušníků Höschlova rodu, k němuž mu poskytla podnět rukopisná kronika výše zmíněného advokáta a spisovatele Bohumila S. Höschla. Na setkání se dostavili příbuzní dokonce až z USA a Austrálie. Viktor Höschl se při té příležitosti ujal doplnění rodokmenu, uloženého v klatovském muzeu. Ten obsahuje údaje o 156 ženách a 125 mužích ze šestnácti generací. Muzeum zároveň uspořádalo výstavu rodinných památek.

Za zpřístupnění, doplnění a upřesnění výše uvedených údajů přísluší upřímný dík prof. Ing. Cyrilu Höschlovi, DrSc. a prof. MUDr. Cyrilu Höschlovi, DrSc., kteří s nevšední ochotou zodpověděli mé dotazy a poskytli mi potřebné informace.

Michal Pánek

PÁTER EDVARD KASAL

Jedním z těch, kdo dokázali, že i v malém městě na Vysočině se rodí velcí lidé, byl kněz Edvard Kasal. Narodil se 12. března 1876 v Polné. Odtud odešel studovat seminář do Prahy a Hradce

Králové, kde byl vysvěcen na kněze 25. července 1899 v katedrále Svatého Duha, postavené kolem roku 1300. Další den byl přivítán ve velkolepém farním kostele Sv. Marie v Polné, kde byl

pokřtěn, přijal první přijímání a byl biřmován. Odtud byl veden do kaple Sv. Anny, kde, podle svého přání, celebroid svou první mši dne 26. července 1899.

V tomto roce také vydal svou polemiku s prací prof. T. G. Masaryka *Nutnost revivovat proces polenský*, v níž, v souladu s celospolečenským protizidovským cítěním, vyvolaným procesem s židovským občanem Polné, L. Hilsnerem, obviněným z rituální vraždy Anežky Hrůzové, rozebírá jednotlivé stati uvedené brožury prof. Masaryka a ostře vystupuje proti Židům.

Začátkem století působil jako pomocník a později správce farnosti Sv. Prokopa v průmyslovém městě Vamberk. V zimě roku 1905 odjel do Ameriky s posláním pečovat o vystěhovalce ze slovanských zemí na západě Severní Dakoty. Cestou se však zdržel 15 měsíců v městě Eastman ve Wisconsinu, kde dočasně převzal farnost Sv. Václava a dal postavit skutečný kamenný kostel namísto původního dřevěného kostelíka, jenž byl zničen bleskem. Teprve v březnu 1907 byl schopen dosáhnout svého původního cíle, kam byl poslán z Čech a v Severní Dakotě v opuštěných pustých krajích na sever od Dickinsonu se staral o osídlování kraje ruskými vystěhovalci v místech, kde by se žádný Američan neodvážil jít. Během šesti let zde pak pracovití farníci vybudovali pět úspěšných farností, některé i se školami. Jeho pastýřská činnost obsáhla i další slovanské osady až ke břehům Tichého oceánu. Tam, v Novém Hradci, jeho ústředí a budoucím městě, sestávajícím tehdy z kostela, fary a několika koňských stodol se stal knězem kovbojů. Odtud se vydával do míst, kde nebyly žádné cesty ani mosty, jen tu a tam drnová chatrč, dopravuje se i s výstrojí ke mši na hřbetě svého indiánského koníka. V té době

byl nejen pastorem, ale i doktorem, soudcem, učitelem, obchodníkem, poštmistrem, organizátorem. Jeho fara byla poštovním úřadem, telefonní ústřednou, v jeho ruce bylo občanské i církevní právo. Tak se podílel na přetváření tohoto divokého kraje v civilizovaný nový kraj, pojmenovaný Dunn, slavnostně založený na shromáždění, jehož se zúčastnil guvernér a státní a federální hodnostáři.

V roce 1910, tělesně vyčerpaný po požáru, kdy mu shořely všechny knihy a záznamy, převzal na žádost pátera Pivo z Owatonna malou farnost Sv. Václava v Jacksonu. Zde v průběhu první světové války stavěl nový kostel, školu, faru.

V roce 1929 pater Kasal a opat Neužil vedli tisícíčenou skupinu českých katolíků putující do Prahy u příležitosti tisíciletého výročí smrti Svatého Václava. V roce 1930, s ohledem na chatrné zdraví, dostal volno na zotavenou, a tak strávil šest měsíců v Evropě, kde znovu nabyl sil. V roce 1932 se přestěhoval do Winony, kde strávil pět let prací s dobrými lidmi z farnosti Sv. Jana. V dubnu 1937 byl poslán do Owatonna, aby se stal nástupcem Monsignora Pivo, jehož práce v průběhu 45 let přinesla velké plody pro slávu Boží.

Během svého působení v Jacksonu a Owatonně se pater Kasal neustále aktivně podílel na organizování církevního života. Kromě již zmíněné cesty do Prahy podporoval v roce 1926 zvláštní vlak "Jackson special" na Eucharistický kongres do Chicaga a v roce 1940 zvláštní vlak "Owatonna special" na Eucharistický kongres v St. Paulu.

(Čerpáno z materiálu vydaného v USA k 50. výročí vysvěcení P. Kasala.)